

Ya Hu Ve Adem 10

– KENAN KOÇ · 16 Ocak 2017

2.5-) İbadetlerin Anlamı ve Nedeni

Tasavvufa göre İslâm, Yaradan'ına ve O'nun kurduğu ilâhî nizâma teslim olmayı ifâde eder. Bu teslimiyetin özü ise; abdın (kul) Hâlik 'ine (Yaratıcı) ibâdeti (kulluğu) ile ifâde edilmektedir. İbadet, bütün var sanılan varlık âleminde ve bu aleme yönelik düşüncelerden sıyrılarak Hakk'a yönelmektir. Zira

"De ki: "Şüphesiz Allah, dilediğini dalâlete düşürür , kendisine yöneleni de hidayete erdirir."(13/27).

İbadetle nefis, itâate başlayıp, benliğini bırakmaya yöneltilir. Kişisel mizaca göre ibadet, yani benlikten sıyrılma şuuru, zorlamayla ya da zevkle gerçekleşir. Ancak her iki durumda da işin özünde, benlikten sıyrılma isteği ya da çabası vardır. Allah'ın ibadetlerimize ihtiyacı olmadığı, ibadetlerin, bir nevi Uhrevi kişisel gelişim araçları olduğu açıktır (daha önce dediğimiz gibi, Allah Gani'dir.). Burada kişisel gelişim derken, geliştirilecek ya da varılacak şey Özsel Nefs'tir ki ileride bu konuyu ele alacağız.

İbadet, kutsal birliğin farkında olma erdemini gerçekleştireceğimiz her türlü hareket ve davranıştır. Biz her an ve her yerde bu birliğin indinde olduğumuza göre, gerçek ibadet, bu gerçeğin farkında olarak yaşamaktan ibarettir. O nedenle Kur'an'da olumsuz olarak :

"Vay haline o namazı eda edenlerin ki namazın anlamının farkında değildirler." (107/4,5) denirken, olumlu olarak, "Onlar ki, namazlarında huşu içindedirler." (23/2) denmektedir.6 Birinciler, ibadet anında bile dünya hayatından sıyrılamamış olan bilinçleri, ikinciler ise her şeyden sıyrılıp saflığına yönelmiş bilinçleri temsil eder. Hua hu ching'de geçen şu satırlar, demek istediklerimizi daha da netleştirecektir: "Sıradan insana göre mabet kutsal olduğu halde tarla öyle değildir/ Bu ise hakikate aykırı olarak gelişen bir ikiliktir"

"Ne ilahiler söylemek, bir fırtınanın uğultusunu dinlemekten/ Ne tesbih çekmek nefes alıp vermekten daha kutsaldır/ Ne de dini kisveler, iş giysilerinden daha ruhanidir/ Tao ile yekvücut olmak istersen yüzeysel maneviyata kapılma/ Bunun yerine, sakın ve basit,/ Düşüncelerden ve kavramlardan uzak bir hayat yaşa/ Huzuru, tek gerçek güç olan anlama erdemini edinmekte bul"

2.5.1-) Kalbi Putlardan arındırma: Batni Hac

Çoğu tasavvuf ekollerinde; Hac, Kâbe, Kible kavramlarına bakışı anlatarak ibadet konusunda birkaç örnek verelim. İslamiyetten önce Kabe'nin bir putlar evi haline geldiği malumdur. Hz. Muhammed'in, Kabe'yi putlardan temizleyerek, ilk yapılış amacına geri döndürmesine ve Kible (yönelinecek şey) haline getirmesine, Tasavvufi yorumla yani Hikmet lisanıyla baktığımızda; kabe dediğimiz ve temizlenmesi gereken aslında gönüldür. Gönülden başka Kible edinilecek mekanımızın

yoktur. İslamiyet'te de yeni bir Kabe yapılmayarak önceki Kabe kullanılmıştır. Kabe'nin yapılış amacı olan Allah'ın evi haline geri getirilmesi, gönlün yaradılış amacı olan Allah'ın kulluğu haline geri dönmesini simgelemiştir. Zira insan gönlü, hayat içinde para putundan gurur putuna, çeşitli dünyevi ve dini unvan putuna kadar, nefsin ürettiği sürülerce putun meskeni olmuştur. Gönül putların istilası altındadır. Halil Cibran bu durumu, "Kendi arzularının görüntüsünde tanrılara tapınanlar" diyerek belirler.

Kur'an'da:

"Müşrikler, nefslerindeki gerçeğin örtücüsü olarak kendilerine şahit iken Allah'ın mescidlerini imar edemezler. Onların tüm amelleri boşa çıkmıştır ve ateşte ebedi kalıcıdır." (9 / 17),

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a iman eden (âmene billahi) ve ahiret gününe iman eden, namazı ikame eden ve zekât verenler ve Allah'a haşyet duyanlar imar edebilirler. İşte, hidayete ulaşmış olduklarından umulanlar, bunlardır." (9 / 18)

denilirken de kalp ve Allah'ın mescidi arasında paralellik kurulmaktadır. Dikkat edilirse 9/17 ayetinde de Özsel Nefsin, izafî kabuk nefisle örtülmüşlüğü ve cehennemi halin, aslen bu kabuktan sınırlanmamış olmaktan kaynaklandığı vurgulanır. İşte genel anlamda ibadetler, bu putlarla örülü kabuk nefsi törpüleme ve insanı asıl özüne, özgürlüğüne, Halifelğine eriştirme amacı güder.

Sadece kulluk idrakine varıldığında gönül putlardan temizlenebilir. O idrakte, asıl olan ortaya çıkınca putların varlıkları silinir. Gönlü gerçek olan Tek varlığın mevcudiyeti doldurur. İnsan tam anlamıyla özümser ki putlar geçici, değişip bozulmaya mahkum ve gerçek olamayacak hayallerdir. İnsan, idrakinin bu putlardan çok daha üstün olduğunu, çünkü idrakin Asıl olanı anlamaya yönelebileceğinin ve özünün bu Asıl olduğunu bilebileceğinin farkına varır. Kendi heves, istek ve korkularını putlar haline getirdiğini ve gönlünü bunlarla doldurduğunu, oysa o gönlün, Allah'ın sıfatlarının bir mahalli olduğunu ve idrakin bunu kavramasıyla Allah'ın evi haline geleceğini anlar.

Bu anlamda putlardan kurtuluş, Mevlana'nın şu sözleriyle dile getirilir:

"Süleyman Belkıs'a elçileri vasıtasıyla şöyle sesleniyordu: "Şehveti öldürürüm. Benim şehvetim bile olsa, şehvete hükmederim. Bu yüzden ben, şehvetin esiri ve güzel bir yüzün kölesi değilim. İbrahim ve bütün peygamberler gibi, bizim aslımızın aslı, put kırandır." Bu şehvetler dünyası bir put merkezidir.

Peygamberler de, kafırlar de bu put merkezinde bulunurlar. Fakat şehvet, pak ve temiz kişilerin, yani Peygamberlerin ve Velilerin kuludur. Onlar, puta tapılan yere gidince, putlar onlara secde eder. Allah kulluğunu bilmeyen ise, putların önünde başını yere kor."

Tasavvuf Alimlerince, Allah'ın kendi güzelliğini gizlediği, perdeler arasına sakladığı ve bir perdenin de Kabe olduğu (ya da gönül) söylenir. Dünyanın her tarafından Kabeye yönelmiş yüzleri göz önüne getirip, dört duvardan başka bir şey olmayan Kabe'yi hayalimizde sildiğimizde, Allah Vechi'ni gizleyen perdeyi de kaldırırız. Göreceğimiz, hikmetle ışıl ışıl bir manzara olur. Kabe,bakan gözdeki hikmet arayışına göre, kah perdedir kah mest eden bir içki. Kabe merkez noktasını, kavuşma ve Tevhid noktasını ifade etmesi bakımından Beytullah, yani Allah'ın evidir. Tıpkı Müminin gönlü gibi. (Kutsi hadis:"Yere göğe sığmam, kulumun gönlüne sığarım")

2.5.2-) Orucun İç Yüzü

Yine Tasavvufa göre, başka bir ibadet olan oruç, bilinci dünya hayatından çekip manevi âleme odaklamayı gerçekleştirebiliyorsa, saf ihlaslı bir amel haline gelir.

Dünya hayatını sürdürmek için yiyip içmek zorundayız. Ancak yemek, bitkisel ya da hayvansal olsun, organik maddeleri bünyemize katmak demektir. Son tahlilde, başka bir organik varlığın yani bir canlının hayatına son vermek demektir. Yani her canlı, dünyasal hayatını, başka canlıları öldürerek sürdürmek durumundadır. Tasavvufî ifadeyle beden dediğimiz bu ceset, diğer cesetleri yiyerek varlığını sürdürür. Bu da dünya hayatında, ne olursa olsun, başka bir canlının yok oluşuna vesile olan bir şerrin hüküm sürmekte olduğunu gösterir. Zira dünya hayatı zıtların birliğinden oluşur. İleri de üzerinde duracağımız gibi, hayır gibi şerrin de olma zorunluluğu vardır.

İşte oruç halinde, yaşama biçimimizde olmak zorunda olan şerri, en az seviyede tutma bilinci hakim olmalıdır. Bu oruç halindeki bilinç, yeme gibi fiili şerhleri yapmamanın yanında, başkalarının zararına olacak fiil , düşünce ve sözlerden, nefsin arzuları ve duyuların şerrinden de elden geldiğince sıyrılmayı hedeflemelidir. Bu da bilinci, dünya hayatında, dünya hayatının özünde işleyen Manevi âleme doğru çeker. Bu nedenle oruç kalbimizi temizler ve 'yere göğe sığmayan kalbimize sığan' Allah'ın konukluğuna, dünya dertlerinden ve zevklerinden sıyrarak onu hazır hale getirir. Dikkat edilirse tüm ibadetler gibi, oruçta da izafî nefsi köreltip Özsel Asıl Nefsi açığa çıkarmaya yönelik bir çaba söz konusudur.

Oruç bir tür manevî ölüm halidir ki; insanın bu hali, günah işlemeyen, sakin ve kendisini tümüyle Allah'a teslim etme halidir. Burada öldürülen ya da durdurulan, izafî kabuk nefsimizdir. Oruç, zihni ve maddi planda olursa, Peygamberin "Ölmeden evvel ölünüz." hadisini gerçekleştirmeye çalışmak için bir araçtır.

Prof. Dr. Amil Çelebioğlu(24) şöyle der: "Tasavvufî mahiyette şekli (sûrî) ve manevî olmak üzere iki çeşit veya avâmın, havassın, ehassın olmak üzere üç türlü oruç vardır ki, avâmın orucu sadece maddî manada yiyip içmekten kesilmek; havassın orucu el, ayak, göz ve kulak ile de perhiz kılma; ehassın orucu ise her türlü heva ve hevesten geçip Hakk ile olmak, muhabbetullahı, yani Allah sevgisini bulmaktır. Başka bir ifadeyle şeriat, tarikat ve hakikat oruçları olmak üzere üç türlü oruç vardır. Birincisi Ramazan orucudur. İkincisi ömür boyu kötü hal ve ahlâktan perhiz etmektir. Hakikat orucu ise muhabbetullahı korumaktır."

2.5.3-) Nefsin Namazda Kurban Oluşu

Başka bir ibadet şekli olarak namazı ve kurbanı ele alalım. Kevser Suresi'nin ikinci ayetinin mealinde "Rabb'in için namazı gerçekleştir ve kurban kes ya da kıyamda ellerini bağla" ifadesi vardır. Bir kısım İslam Alimleri 'Venhar' kelimesini "kurban

kes ve namaz kıl" şeklinde kabul ederken, bir kısmı sadece "kurban kes"ve diğer bir bölümü ise "kurban kes ya da ellerini kıyamda bağla" şeklinde algılamaktadır. Tasavvuf, kurban kes uyarısını sadece zahiri mana ile kısıtlamayıp kurban edilmesi gereken şeyin, bireyin izafi benliği (kabuk nefis) olduğuna dikkat çeker. Namazda da, Allah için istek ve arzulardan vazgeçilmesi, arınmak suretiyle birimsel varlığın terki istenir. Çünkü Kur'an'da Peygamberimiz'den namazı herhangi bir nedenle değil, sırf Allah rızası için ve anlamını bilerek kılması istenmektedir.

Kevser süresinden bir önceki Maun Suresi'nde namaz kılanların çoğunun, kıldıkları namazdan gafil olduğu belirtilir. Namazın mutlak bir bilinçle eda edilmesi istenmiştir. Sufi yoruma göre, kıyamda bireyin müstakil bir varlığının olmadığı, Kayyumiyet sıfatı gereği varlığını yani ayakta duruşunu Allah'tan aldığı, Allah'ın varlığı ile kaim bir varlık olduğu müşahedesi vardır. Ellerin bağlanması, bu idrâkın sabitleşmesi, yoğunlaşması anlamına gelir.6

'Venhar', ister kurban kesme ister kıyamda ellerin bağlanması olsun, bu Tasavvufi yorumlara göre; aslında tek şeyi kasteder. O da izafi benliğin kurban edilmesini ya da birimsel varlığın terkini bir sürede olsa bu dünya hayatında gerçekleştirmeye çalışmaktır. Allah'a yakıyn elde etme çabasıdır. Sufilere göre, namaza dâvet eden Ezânın anlamı ise, dünya hayatında gaflete dâlan nefsin îkâzı, Allâh'a 'Elest bezminde' kul'un verdiği sözü hatırlatmak, huzûru İlâhiyye çıkma vaktinin geldiğini müjdelemektir. Ahmed B. Atâullâh el-İskenderî' ye(25) göre:

"Farz olan namazın şekli husûsiyetleri, O'nun taklit yönüdür. Bunun Mi'râç-namaza aday olabilmesi, ancak tasavvufi inceliklerin yerine getirilebilmesine bağlıdır. Şübhesiz, taklidî namazlar da makbûldür. Ancak, diğerleri gibi fazîleten yüksek olamazlar. Kulu, kulluğu ile Hakk'a yaklaştıramazlar. Halbuki kulluk ve ibâdetden garaz, kulu Hakk'a, âbid'i Ma'bûda kavuşturmakdır. Kul, kulluğunda her gün kendini yenileyip, aşmalıdır. Zirâ, bir hadis gereği 'Mü'minin bir günü diğer gününe denk olmamalıdır. Çünkü denk olan mü'min ziyandadır' emr-i peygamberîsi vardır. Kul, her ân Hakk yolunda kemâlleşmek mecburiyetindedir."

Namaz ve genel olarak ibadet konusunda Mevlana'nın şu sözleri de oldukça aydınlatıcıdır:

"Nice kişiler vardır ki, ibadetlerini menfaat karşılığı yaparlar da sapıtırılar; ibadetleriyle sevap kazanmaya, dolayısıyla Cenneti elde etmeye çalışırlar. Böylece onların ibadet diye yaptıkları işler, birer gizli günah olmaktadır. Çünkü Hak'tan başkasını ya da başka şeyi hedef tutan ibadet suçtur. Gösteriş için, sevap için kılınan namaz, dıştan temiz, saf görünse de içi gizli şirkle bulanmıştır. Efendimiz, huzurunda gösteriş için namaz kılan bir gence, 'Kalk, tekrar namaz kıl; çünkü sen namaz kılmadın.' diye buyurmuştu. İşte bu korkulara bir çare bulmak içindir ki, her namazda, 'Allah'ım doğru yolu bize göster. Allah'ım bu

namazımı, yollarını sapıtanların, gösteriş için namaz kılanların namazları arasına karıştırma.' denmektedir.

Manevi zevk duymadan ya da zoraki yapılan bir ibadetin, gerçek ibadet olmadığını bil."